

**LOYIHA YECHIMLARI IQTISODIY SAMARADORLIGINI
OSHIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI**

Rasulova Sharifa G'aybullayevna,

JizPi Iqtisodiyot va Menejment kafedrası dotsenti

Lapasov Diyorbek Isoq og'li,

JizPi Qurilish muhandisligi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada loyiha yechimlarining iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari tahlil qilinadi. Unda investitsiya va qurilish loyihalarida resurslardan samarali foydalanish, innovatsion texnologiyalarni qo'llash, xarajatlarni optimallashtirish hamda zamonaviy loyiha boshqaruvi orqali iqtisodiy natijadorlikni ta'minlash masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: globallashuv, investitsiya, diversifikatsiya, ekologik, texnik, iqtisodiy, ekspluatatsiya, samarador.

Аннотация: В данной статье анализируются способы повышения экономической эффективности проектных решений. Рассматриваются вопросы эффективного использования ресурсов в инвестиционных и строительных проектах, применения инновационных технологий, оптимизации затрат и обеспечения экономической эффективности посредством современного управления проектами.

Ключевые слова: глобализация, инвестиции, диверсификация, экологический, технический, экономический, эксплуатационный, эффективный.

Abstract: This article analyzes ways to increase the economic efficiency of project solutions. It covers the issues of efficient use of resources in investment and construction projects, the use of innovative technologies, cost optimization, and ensuring economic efficiency through modern project management.

Keywords: globalization, investment, diversification, environmental, technical, economic, exploitation, efficient.

KIRISH

Hozirgi globallashuv va bozor iqtisodiyoti sharoitida turli sohalarda amalga oshirilayotgan loyihalarining iqtisodiy samaradorligini ta'minlash muhim dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Xususan, investitsiya va qurilish loyihalarida qabul qilinayotgan loyiha yechimlarining asoslanganligi, ularning texnik-iqtisodiy jihatdan samaradorligi va amaliy natijadorligi loyihaning muvaffaqiyatli amalga oshirilishini

belgilab beradi. Shu bois loyiha yechimlarini ishlab chiqish va tanlash jarayonida iqtisodiy samaradorlikni oshirishga qaratilgan zamonaviy yondashuvlarni qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi.

Mamlakatimizda iqtisodiyot tarmoqlarini modernizatsiya qilish, raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish hamda investitsiya muhitini yaxshilash borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayonda amalga oshirilayotgan loyihalarda resurslardan samarali foydalanish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ekologik barqarorlikni ta'minlash asosiy ustuvor yo'nalishlar sifatida qaralmoqda. Aynan shu omillar loyiha yechimlarining iqtisodiy samaradorligini oshirish zaruratini yanada kuchaytirmoqda. Loyiha yechimlari iqtisodiy samaradorligini oshirish nafaqat to'g'ridan-to'g'ri moliyaviy foyda olishni, balki kapital qo'yilmalar rentabelligini oshirish, risklarni kamaytirish hamda loyihaning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlashni ham nazarda tutadi. Shu jihatdan, loyiha yechimlarini baholashda texnik, iqtisodiy va ekologik omillarni kompleks tarzda tahlil qilish muhim hisoblanadi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi loyiha yechimlari iqtisodiy samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlarini ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan o'rganish, shuningdek, zamonaviy boshqaruv va innovatsion yondashuvlar asosida samaradorlikni ta'minlash bo'yicha taklif va xulosalarni ishlab chiqishdan iborat.

TAHLIL VA NATIJALAR

Loyiha yechimlarining iqtisodiy samaradorligini oshirishda eng avvalo **resurslardan oqilona foydalanish** muhim hisoblanadi. Mehnat, moddiy va moliyaviy resurslarni rejalashtirishning ilmiy asoslangan usullaridan foydalanish orqali ortiqcha xarajatlarning oldi olinadi hamda ishlab chiqarish tannarxi sezilarli darajada kamaytiriladi. Bu esa loyihaning umumiy rentabelligini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, **innovatsion texnologiyalar va energiya tejamkor yechimlarni joriy etish loyiha samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biridir**. Zamonaviy texnologiyalar asosida ishlab chiqilgan loyiha yechimlari ishlab chiqarish jarayonlarini tezlashtiradi, mehnat unumdorligini oshiradi hamda ekspluatatsiya xarajatlarini kamaytiradi. Natijada loyiha uzoq muddatda barqaror iqtisodiy foyda keltiradi. **Xarajatlarni optimallashtirish** masalasi ham alohida ahamiyatga ega. Loyiha bosqichlarida texnik-iqtisodiy taqqoslashlar o'tkazish, bir nechta muqobil variantlarni baholash va eng maqbulini tanlash orqali ortiqcha kapital qo'yilmalar qisqartiriladi. Bu loyiha risklarini kamaytirish bilan birga moliyaviy barqarorlikni ta'minlaydi.

Bundan tashqari, *loyiha boshqaruvining zamonaviy usullarini qo'llash* iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Raqamli boshqaruv tizimlari, monitoring va nazorat mexanizmlarining joriy etilishi loyiha muddatlariga rioya etilishini ta'minlaydi hamda rejalashtirilmagan xarajatlarning oldini oladi.

Shu bilan birga, loyiha yechimlarini tanlashda *texnik, iqtisodiy va ekologik omillarni kompleks baholash* zarur. Ekologik jihatdan samarali va xavfsiz yechimlar uzoq muddatda ijtimoiy va iqtisodiy foyda keltirib, loyihaning raqobatbardoshligini oshiradi. Bu esa investorlarga bo'lgan ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Loyiha yechimlarining iqtisodiy samaradorligini oshirishda **bozor talabi va iste'molchi ehtiyojlarini chuqur tahlil qilish** muhim omil hisoblanadi. Loyihaning bozor sharoitlariga moslashuvi, mahsulot yoki xizmatga bo'lgan real talabni inobatga olish iqtisodiy natijadorlikni oshiradi hamda ishlab chiqarilgan mahsulotning sotilish xavfini kamaytiradi.

Moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish loyiha samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Davlat, xususiy sektor va xorijiy investitsiyalarni uyg'unlashtirish orqali moliyaviy yuk kamayadi, loyiha barqarorligi ta'minlanadi hamda kapital aylanish tezlashadi.

Loyiha yechimlarini iqtisodiy jihatdan asoslashda *hayotiy sikl xarajatlari (Life Cycle Costing)* usulidan foydalanish muhimdir. Ushbu yondashuv nafaqat loyiha qurilish bosqichidagi, balki ekspluatatsiya, ta'mirlash va utilizatsiya xarajatlarini ham hisobga olish imkonini beradi. Natijada uzoq muddatda iqtisodiy jihatdan eng maqbul variant tanlanadi. Bundan tashqari, *normativ-huquqiy hujjatlar va standartlar talablariga moslik* loyihaning iqtisodiy samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Me'yoriy talablarga javob bermaydigan loyiha yechimlari keyinchalik qo'shimcha xarajatlar va jarimalarga olib kelishi mumkin. Shu sababli huquqiy jihatdan puxta ishlab chiqilgan yechimlar moliyaviy xavflarni kamaytiradi.

Yana bir muhim jihat — *mahalliy xomashyo va materiallardan foydalanish* orqali importga bog'liqlikni qisqartirishdir. Bu transport va bojxona xarajatlarini kamaytirib, loyihaning umumiy tannarxini pasaytiradi hamda milliy iqtisodiyot rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, **inson kapitalining sifati va malakali mutaxassislarni jalb etish** loyiha yechimlarining samaradorligini oshiradi. Tajribali mutaxassislar ishtirokida ishlab chiqilgan loyiha yechimlari xatoliklarni kamaytiradi, ish unumdorligini oshiradi va vaqt resurslaridan samarali foydalanishni ta'minlaydi.

Loyiha yechimlari iqtisodiy samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1-jadval.

- to'g'ri rejalashtirish va resurslarni optimallashtirish: Loyiha boshlanishidan oldin aniq maqsadlar, byudjet va muddatlarni belgilash juda muhimdir.

-resurslardan (inson resurslari, materiallar, vaqt) oqilona foydalanish va ularning ishlatilishini doimiy monitoring qilish samaradorlikni oshiradi.

-smartsheet kabi loyihalarni boshqarish vositalaridan foydalanish resurslar taqsimotini optimallashtirishga yordam beradi.

-potentsial xatarlarni oldindan aniqlash va ularni yumshatish bo'yicha rejalar ishlab chiqish kutilmagan xarajatlar va kechikishlarning oldini oladi.

-xatarlarni baholash va ularga javob choralarini rejalashtirish loyihaaning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi.

-*innovatsion texnologiyalarni joriy etish*: Bino axborot modellashtirishi (BIM), sun'iy intellekt (AI) va avtomatlashtirish kabi ilg'or texnologiyalar mehnat unumdorligini oshiradi va xatolarni kamaytiradi.

-mckinsey & Companyning hisobotlarida qurilish sohasida raqamli texnologiyalarni joriy etish samaradorlikni sezilarli darajada oshirishi qayd etilgan.

-*sifat menejmenti*: Yuqori sifat standartlariga rioya qilish qayta ishlashga ketadigan xarajatlarni kamaytiradi va mijozlar ehtiyojini qondirishni oshiradi .

ISO 9001 kabi sifat menejmenti tizimlarini qo'llash sifatni tizimli boshqarishga yordam beradi.

-*samarali aloqa va manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik*: Barcha jamoa a'zolari, subpudratchilar va mijozlar o'rtasida shaffof va o'z vaqtida muloqotni ta'minlash tushunmovchiliklar va kechikishlarning oldini oladi.

Manfaatdor tomonlarning fikr-mulohazalarini doimiy ravishda inobatga olish loyiha natijalarini optimallashtiradi.

Loyiha yechimlarining iqtisodiy samaradorligini oshirish bugungi kunda investitsiya va ishlab chiqarish loyihalarini muvaffaqiyatli amalga oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Loyiha bosqichlarida qabul qilinadigan texnik va tashkiliy qarorlarning iqtisodiy jihatdan asoslanganligi loyihaning umumiy natijadorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Resurslardan oqilona foydalanish, xarajatlarni optimallashtirish, innovatsion va energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish hamda loyiha boshqaruvining zamonaviy usullarini qo'llash iqtisodiy samaradorlikni oshirishning asosiy yo'nalishlari hisoblanadi. Shu bilan birga, loyiha yechimlarini tanlashda bozor talabi, moliyalashtirish manbalari, normativ-huquqiy talablar va ekologik omillarni kompleks hisobga olish zarur. Loyiha yechimlarining iqtisodiy samaradorligini baholashda hayotiy sikl yondashuvining qo'llanilishi uzoq muddatli xarajatlarni kamaytirish va barqaror iqtisodiy foyda olish imkonini beradi. Mahalliy xomashyo va materiallardan foydalanish hamda malakali mutaxassislarni jalb etish loyihaning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, loyiha yechimlarining iqtisodiy samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy asoslangan yondashuvlar investitsiya risklarini kamaytirish, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va iqtisodiyot tarmoqlarining barqaror rivojlanishiga erishishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada keltirilgan xulosalar va takliflar amaliy loyihalarni ishlab chiqish va baholash jarayonida samarali qo'llanilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Gaybullayevna, R. S. (2023). THE STATE OF THE DIGITAL ECONOMY TODAY: PROBLEMS AND SOLUTIONS. *JOURNAL OF ECONOMY, TOURISM AND SERVICE*, 2(12), 38-42.
2. Sharifa, R., & Ilyos, T. (2023). PRINCIPLES OF SCIENTIFIC MANAGEMENT IN MANAGEMENT. *Новости Образования: Исследование В XXI Веке*, 2(16), 1097-1100.
3. Sharifa, R., & Sayyora, M. (2023). HISTORY OF EMERGENCE OF MANAGEMENT AND ITS PLACE TODAY. *Новости Образования: Исследование В XXI Веке*, 2(16), 1093-1096.

4. Sharifa, R. (2023). DIRECTIONS FOR INCREASING INVESTMENT ATTRACTIVENESS IN REGIONS. *Новости Образования: Исследование В XXI Веке*, 2(16), 1088-1092.

5. Gaybullayevna, R. S. (2023). WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP IS A FACTOR OF INCREASE IN OUR COUNTRY'S ECONOMIC WELFARE AND SOCIAL DEVELOPMENT. *JOURNAL OF ECONOMY, TOURISM AND SERVICE*, 2(5), 73-76.

6. Gaybullayevna, R. S. (2023). MODERN FUNDAMENTALS OF FINANCIAL MANAGEMENT OF INVESTMENT ACTIVITY. *JOURNAL OF ECONOMY, TOURISM AND SERVICE*, 2(5), 51-54.

7. Gaybullaevna, R. S. (2023). Methods For Assessing The Economic Efficiency Of Investments In Construction. *European Journal Of Higher Education And Academic Advancement*, 1(1), 95-98.